

FRANK, DE ONTDEKKINGSREIZIGER, BOTANICUS EN PLANTENZOEKER

Tine Cool

Volledige titel: "Frank, de ontdekkingsreiziger, botanicus en plantenzoeker. Bewerking van Frank, de Plantenzoeker, 1942". Auteur: "C.A. (Tine) Cool". Bewerking: "T.H.A.M. (Thomas) Cool."

De foto's op de omslag geven, groot: Frans N. Meijer (1909); dan klein, van links naar rechts: (1) verkleind de oorspronkelijke omslag gemaakt door Paul Meinecke uit 1942, zie de verantwoording op p171, (2) rechtsonder Meijer (rechts) en David Fairchild op het *US Department of Agriculture* (USDA) te Washington; en (3) klein blauwig Meijer (rechts) en zijn compaan J. de Leuw (1915, China).

De originele uitgave was door uitgeverij Nederlandsche Keurboekerij N.V., "*Frank, de plantenzoeker*", Amsterdam 1942. Een pdf daarvan is nog niet op Delper.nl.

Tines webpagina is op <http://thomascool.eu/Painting/Tine/index.html>.

© 2022 Thomas H.A.M. Cool & erven Cool
Eerste editie van deze bewerking, door MijnBestseller.nl
4 augustus 2022
ISBN 9789403661513
NUR 285, 253, 681, 420, 694

Met speciale dank aan Carla Oldenburger (Bureau Oldenburgers Binnenstad en Buitenleven, voorheen voorzitter Tuinhistorisch Genootschap Cascade), Jan Holwerda (Cascade), Harry Harsema (Uitgeverij Blauwdruk), Seya Dalderup (kunsthistorica, met belangstelling voor Tine's ontwerp van de tuin bij de Amsterdamsche Coöperatieve Woningvereniging Samenwerking, rijksmonument 527823), Johan van Scheepen (plantkundig taxonoom en bibliothecaris KAVB), Hanna Staartjes – Van Boeschoten (tekstkritiek en boekbeoordeling), Paul Cool (kritisch lezen), Dorothea Bleijenberg (rondleiding Staverden en Schovenhorst), Lenie Boerlage (bibliothecaris, tuinier, boekbeoordeling), Filip Bloem (Verzetsmuseum), Anneke van Veen (Stadsarchief Amsterdam). De hulp van de Nederlandse Vereniging voor Tuinen en Landschapsarchitectuur (NVTL), ontstaan uit een fusie met de Bond van Nederlandse Tuinarchitecten (BNT, 1922), is ook zeer gewaardeerd.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Een mooie dag in mei	5
Hoofdstuk 2. Zwerven op het Buiten	12
Hoofdstuk 3. Ruïne van Brederode, bolgewassen	21
Hoofdstuk 4. Jan's Engelse neef kost hem een kootje	30
Hoofdstuk 5. De tuinarchitect, en David Douglas	36
Hoofdstuk 6. De tuinbouwcursus, en Frans Meijer	54
Hoofdstuk 7. De hortus, en Richard Spruce	63
Hoofdstuk 8. Bloemschikken is ook een kunst	75
Hoofdstuk 9. Plantenzoeken in bos en hei	83
Hoofdstuk 10. Apen en vulkanen	90
Hoofdstuk 11. Langs de IJssel naar Deventer	99
Hoofdstuk 12. Voor het eerst naar het buitenland	105
Hoofdstuk 13. De tentoonstelling, en Amalie Dietrich	114
Hoofdstuk 14. Gids, Clusius, en Von Siebold	124
Hoofdstuk 15. Zuiderpark, Aalsmeer, ... Amerika	130
Hoofdstuk 16. Afscheid nemen, en Frank Meyer	142
Literatuur 1941	162
Foto van Tine rond 1902, ongeveer 15 jaar	163
Ontstaan en wijze van bewerking in 2022	164
Verantwoording voor de omslag	171
Annotatie	172
Historische personen	174
Literatuur 2022	179
Index van personen	180
Index van planten en enkele van hun locaties	182

"Wij hebben zovele planten voortdurend rondom ons in tuin, park en kwekerij, die wij niet zouden willen missen, dat het een plicht van dankbaarheid is om ook eens aan de mannen te denken, die ons de planten bezorgden; aan die plantensoekers uit oude tijden, welke niet uit winstbejag vreemde streken bereisden en zich grote ontberingen getroostten, doch die dat deden uit liefde voor de natuur en voor den medemens."

Prof. Dr. J. Valckenier Suringar

Hoofdstuk 1. Een mooie dag in mei

Hij werd geboren in de lente in de tuinmanswoning van het grote Buiten en hij was de eerste zoon van de tuinman. Diens twee arbeiders spraken erover. Ze harkten dode takken bijeen op de landtong bij de vijver en staken er de brand in zodat de vlammen hoog oplaaiden tussen het jonge groen van de eeuwenoude beuken. Zij wisten nog niet hoe hij zou heten. De moeder mocht de naam geven, had de gelukkige vader verteld. Ja, hoe zou ze haar zoon gaan noemen?

De rook trok als blauwe nevel ver weg van het nu smeulend vuurtje op het pad. Een van de mannen kwam ernaar toe, zijn brede hark over de schouder. Hij rakelde wat heen en weer in de ashoop. Nog eens laaiden de rode vlammen op, heel even maar, toen hield het roken op, maar het knetteren bleef. Men hoorde dat als een vreemd geluid tussen het zingen van de vogels, de merels, de roep van de eenden en het koeren van de duiven.

Nu stonden de mannen bij het vuurtje en spraken over het kind dat geboren was en wel Gerrit zou heten, naar de vader van de tuinbaas. Die vader was een vreemde man, vonden ze toch wel.

Om hen heen was het Buiten, het mooie, oude Buiten. Een brede beukenlaan leidde naar het geelachtig landhuis. Aan de overkant van de laan lag de vijver. De donkere kandelaberspar¹ stond aan de vijver, hij weerspiegelde zich diep, in zijn volle lengte in het water, zoals ook de beuk ernaast.

Het was een stille morgen zonder wind, de zon scheen niet, er was nevel. Toch was het midden mei. De dotters bloeiden in groepjes en versierden de vijverrand. Een vlucht kraaien vloog over en trok verder over de hoge bomen van de boswand, voorbij de weide met de schapen en de kleine lammetjes. Deze waren rustig aan het grazen en wisten niets van het pasgeboren jongetje. Geen van al de dieren wist het, die op het Buiten woonden, zelfs de kleinsten niet, die een rond gaatje als toegang tot hun onderaardse woning onder het mos hadden. Het mos was versierd met de goudbruine schutblaadjes van de beukenknoppen. Die schutblaadjes leken wel miniatuur schuitjes.

Het geharkte pad bij de narcissen was nog door geen voetstap ontsierd. De narcissen stonden alle naar het huis toegewend, het licht-oranje cupje temidden van de blanke kroon met de stervormige blaadjes. Zij wiegelden zachtjes in de wind. Och, och wat weerden zich de keeltjes van de tuinfluitertjes. Zo rap was het opnoemen van al de narcissen, dat het klonk of een kabbelend beekje vlug over stenen ging. Zij zaten met z'n beidjes in de takken van de lindeboom boven

¹ Van de boom was de kruin gekortwiekt, als bij een kandelaar.

de narcissen en konden ze dus maar wat goed zien. Onverwachts wierp de wiewelaar zijn kostelijk geluid het bos in. Het was ineens overal en overstemde al het andere. Waar zou die gouden vogel zitten, in welke boom verwelkomde hij de jongen die geboren was? De roep, die voor het eerst klonk, was vol victorie, en zo blij, zo blij, haast zo blij als de lichtval van een zonnestraal in het bos temidden van de ochtendnevel. Maar de zon was nog niet bij de narcissen en de vijver. Heel donker stonden daar de keurige sparren temidden van het jonge beukenloof. De overheerlijke geur kwam van de poeticus narcissen, die de kopjes nog gebogen hielden. Terwijl in de verte een klokje luidde kon de nachtegaal niet langer zwijgen en probeerde en probeerde, heel voorzichtigjes aan. Hij wist niet meer precies hoe het het vorige jaar was gegaan. Hij moest nog wat oefenen, hij was veel vergeten. Ha, zou het lukken? De wereld was ook werkelijk te mooi, met al die narcissen bij de treurbeuk, om er niet van te gaan zingen.

De moeder van de jongen wist van dit alles. Zij dacht en dacht hoe haar jongen toch moest heten, en opeens zei zij het. Frank zou de naam zijn. Frank, de bloemenvriend, naar de plantenzieker over wie haar mans vader, nu grootvader geworden, haar zo vaak had verteld. Zij was dolgelukkig en dankbaar dat haar kind in de mooiste maand van het jaar geboren was. Ze keek uit naar de lelietjes die haar man haar nu zeker brengen zou. Het waren haar lievelingsbloemen, zij verlangde naar de geur.

Zij keek uit het raam en zag een lijster op het rode pannendak van het schuurtje zitten. De snavel volgepropt met wormen, probeerde hij nog wat te zingen. Zij zag hoe hij waakzaam rondkeek of er geen onraad was, bang de plaats van het nest te verraden als hij ernaartoe vloog. Toen zij even haar aandacht op het wiegje bepaalde en weer opkeek, was de vogel van zijn waarnemingspost verdwenen. Hij had het gewaagd!

Haar jongen zou nooit de nesten mogen uithalen. Hij kon dit ook zeker uit zichzelf niet doen, want hoe zou de zoon van ouders, die zoveel van vogels hielden, die vogels leed kunnen doen? Voorlopig was het kereltje er nog niet aan toe, lachte moeder in zichzelf, dat zij zo de tijd vooruit liep. De vogeltjes in het nest groeiden heel wat vlugger tot zelfstandigheid dan een kind in een wieg. Hallo, daar was de vader van de jongen en had hij geen lelietjes van dalen in de hand?

"Ik heb je lievelingsbloemen voor je meegebracht. Zolang de jongen het nog niet voor je doet, zal ik ze je maar brengen," lachte hij er olijk bij. "Het zal wat zijn, hè, als die knuistjes je wat bloempjes reiken. Maar och heden, wat zijn ze klein. Het zal nog wel duren voor die mij in de tuin helpen."

"Moet hij ook in het vak, later, moet hij ook tuinbaas worden?" Moeder keek guttig naar de lange man, die op kousenvoeten was binnengekomen, om de boel niet vuil te maken en nu wat onhandig om het wiegje draaide, het wiegje, dat zij zo keurig zelf had verzorgd en mooi gemaakt, of het voor een prinsje was. Zij wist hoe haar man met hart en ziel verknocht was aan zijn werk, het mooie Buiten zó te verzorgen, dat het er tip-top uitzag, zelfs in de verloren hoekjes achter de struiken, en dat het hem nooit teveel was en hij er als het ware dag en nacht voor klaarstond.

"Hij mag kiezen wat hij wil worden. Wij zullen sparen, desnoods mag hij studeren." De vader keek ernstig. "Wij zullen er met Gods hulp een flinke kerel van maken."

"Een kind in mei geboren, daar gaat niets goeds aan verloren," zei de moeder zachtjes voor zich heen en ze keek naar de lelietjes van dalen.

"Waar wil je ze in hebben? Ze moeten niet met andere bloemen in een vaasje, dat weet je wel, de meeste bloemen kunnen bij elkaar gezet, maar bij lelietjes verwelken ze."

"Toch gek, ik zal er vader eens naar vragen, hoe dat toch mogelijk is. Hij zal het wel weten. Wat zal hij een plezier in de jongen hebben," glunderde zij bij voorbaat.

"Hij zal hem nog in het Latijn gaan toespreken, wij zullen hem nu wel vaker hier zien."

"Nu, dat weet ik zo net nog niet, hij laat zijn kas niet gauw in de steek."

"Je zorgt maar dat de jongen niet ziek wordt, Moeder. Anders zal je het nog zien gebeuren dat hij allemaal door Grootvader zelfgemaakte drankjes te slikken krijgt en dat hij voor proefkonijn moet dienen."

"Stel je voor, niks daarvan, hoor!" haar stem klonk wel een beetje te snibbig in de buurt van het wiegje, het kindje en de lelietjes. De moeder van de jonggeborene was precies zoals de lijstermoeder ... kwaad mocht er bij het jong niet in de buurt komen.

Die dag in mei werd een ware feestdag op het Buiten. De eerste aardbeien werden keurig op bladeren gelegd in een doosje, en naar het landhuis gebracht, met de vraag of de familie deze op de gezondheid van de jongen uit de tuinbaaswoning nuttigen wilde. Zo wisten zij het nieuwtje ook meteen. Het duurde dan ook niet lang of de jonge Mevrouw verscheen, heel nieuwsgierig om het kind te zien. Het was nog niet zo heel lang geleden dat de moeder had gezegd dat ze naar een blond kindje verlangde, en dat Mevrouw haar balorig had geplaagd: "Het wordt vast een zwartkopje."

"Wat heeft hij voor ogen?" was dan ook de eerste vraag.

"Blauwe."

"Met dat zwarte haar, blauwe ogen, dat is ook wat!" Maar het was zo. Met grote blauwe ogen en een kopje vol zwart haar, zo lag hij in de wieg.

"Ik zal nog jaloers op je worden, met zo'n bijzondere jongen!"

"Uw meisjes zijn allerliefst. U heeft niets te klagen, Mevrouw."

"Dat doe ik ook niet," en de vlugge, jonge Mevrouw nam afscheid om naar haar dochtertjes te gaan.

Van werken kwam er niet veel, die dag. Natuurlijk moest wel de kas gegoten worden, de planten daar besproeid en bespoten en moest er gekeken worden of er geen slakken aan de bladeren waren. Ook in de tuin zelf, werd de dagelijkse ronde gedaan en het zaadgoed verzorgd. Verder was het genoeg voor die dag. De jongen moest aangegeven worden op het gemeentehuis. De vader moest er netjes heen met gepoetste schoenen. Toen dat vreemde karweitje gedaan was, kwam de fiets voor de dag en ging het naar Grootvader. Het was niet naast de deur, dat hij woonde, anders had hij het natuurlijk allang geweten, misschien wel eerder dan de arbeiders bij het vuurtje aan de vijver.

Baas Vreiberg floot een deuntje. Hij had schik in het leven. Een zoon als eerste kind te hebben, een stamhouder, was toch wel heerlijk. Gezellig, hij zou hem later alles wijzen. Ineens merkte hij hoeveel dingen er te wijzen waren, waar hij zelf veel van hield. Zo voelde hij zich nameloos rijk en gelukkig.

Hij fietste onder de hoge bomen van de oude straatweg. Soms nam hij een vaartje om een hoger dan de straat liggende brug te nemen; erna ging het weer fijn zonder trappen verder.

Hij kwam in het dorp waar zijn vader woonde. Bij de ingang stond een huisje aan de weg, terzijde van zo'n hoge brug. Een keurig tuintje lag langs de bocht van de vaart, ervoor. Een broekeman van een jaar of vier was met een gietertje op het vlondertje water aan het scheppen.

"Aardig gevaarlijk," dacht Baas Vreiberg. "Gelukkig dat ons huis in het bos staat, maar wij hebben de vijver!" Hij hoorde ineens een vrouw gillen. Hij zag haar naar het water rennen en zag het ventje daarin verdwijnen. Hij was van het vlondertje gevallen! In een oogwenk sprong hij van de fiets en met kleren en al in de vaart. Het was een angstig moment. Zijn snelle sprong werd echter beloond. Doornat bracht Baas Vreiberg de kleine drenkeling aan land. Gelukkig had deze maar kort te water gelegen. Hij moest direct geholpen en in bed gestopt. Och, wat was de moeder dankbaar. Zij huilde en lachte tegelijkertijd en

zei: "Kom gauw binnen. Mijn mans kleren zullen u niet passen, hij is een stuk kleiner. Maar zo nat kunt u toch niet blijven. Ik zal een heet bakje koffie maken."

"Dank u wel," was het antwoord. "Ik ben dadelijk bij mijn vader. Ik fiets er maar vlug heen. Het is nog niet koud buiten. Mijn eigen jongen werd vannacht geboren, zie je. Ik wil het hem gauw vertellen."

"Als wij ooit iets terug kunnen doen, kom dan bij ons. Ik blijf u eeuwig dankbaar."

"Het beste dan met uw jongen. Houd hem maar te bed vandaag en geef hem warm drinken en hete kruiken."

Weg reed Baas Vreiberg. Foei, foei, wat een raar gezicht, de mensen op straat keken naar de druipende man, met het haar sluik langs het hoofd. Zijn pet was in het water gebleven.

Het was warempel maar goed dat hij er snel was. Vlug de kas in. Bij het openen van de deur kwam de warmte hem weldadig tegemoet. Hij huiverde nu toch van al zijn natte goed.

"Grootvader."

De oude man, die verderop bezig was, keek verbaasd op. "Grootvader?" kwam hij vragend, met een gezicht waarop te lezen was dat het woord tot hem doordrong. Dadelijk daarop: "Wat is er met jou gebeurd? Lieve help, wat zie je er uit."

"Jakkas ja. Ik moet kleren van u hebben. Ik heb een jongetje uit de vaart gehaald bij het groene huisje. Maar ons eigen kind is vannacht geboren. Een flinke baas van acht pond. Hij zal Frank heten, naar Frank de plantenzieker, heeft Klaartje gezegd. En u is nu grootvader. Ik hoop dat u hem later veel zal leren, maar niet dat onophoudelijk roken!"

Grootvader meesmuilde: "Daarbij word je oud."

Toen aangedaan: "Ik feliciteer je van harte met je eerste kind. Dat je er eer mee mag inleggen. Maar nu toch allereerst droog goed aan. Blijf maar hier, ik zal een en ander voor je halen. Heb je je zondags pak nog wel aan, kolossaal. Daar zal Klaartje niet over te spreken zijn."

Baas Vreiberg vertrok zijn mond. "Drommels, ik heb er helemaal niet bij gedacht, geen ogenblik. Er was geen tijd te verliezen. Ze zal niet boos zijn nu. Als het haar jongen overkomen was, zou ze toch ... Laat ons er maar niet aan denken."

Beroerd was het wel. Het altijd zo keurig geborstelde trouwpak leek meer op de alleroudste daagse pluim, die hij droeg als het goot van de regen. Van de mooi geïmproviseerde schoenen was de glans foetsie!

Baas Vreiberg trok een kistje naderbij, ging erop zitten en kroop bij de

haardketel die lekker brandde. De damp sloeg al gauw van hem af. De geurdamp van drogende kleren vermengde zich met de geur van de wasbloem. Die plant nam, aan de nok bevestigd, de gehele lengte van de kas in, met zijn sterke, mooie bladeren en de witte, naar beneden hangende bloemtoeven. Toch kreeg de dampgeur de overhand. Grootvader trok bij het binnenkomen de neus op.

"Mijn pijp ruikt lekkerder dan je kleren. Hier trek aan. Ik heb van alles mee gebracht, een handdoek ook."

"Ik droog anders zo wel op. Het is hier lekker warm."

"Nou, niet zaniken."

De nieuwe grootvader raapte stuk na stuk op en hing alles over touwen waar wel eens vaker kleren droogden. Van de haardketel tilde hij een koffiekannetje en schonk een mok heet drinken. Baas Vreiberg had zijn handen afgespoeld in de bakken met regenwater en pakte gretig de warme mok aan. Hè, dat deed goed. Behagelijk leunde hij tegen de muur.

"Hoe was het toen ik geboren werd, was u toen ook zo blij?"

"Je was niet de eerste, je was de laatste, maar blij was ik zeker. Alleen, het duurde niet zo lang."

Zijn vader zweeg. Ze zwegen beiden. De vrager wist, kort daarop was zijn moeder gestorven. Zijn vader had haar zo gemist, nu nog kon hij moeilijk over haar spreken. Er was een tante gekomen om de huishouding te doen en later, toen de kinderen groot waren, had zijn vader alles alleen gedaan, gekookt ook. De mensen noemden hem een bijzonder mens, en "de dokter". Want de liefhebberij om geneeskruiden te kweken had zijn vader nooit opgegeven en evenmin het maken van zijn medicijnen. Al was het verboden, lang niet alleen uit de buurt kwamen ze flesjes van dit en van dat en kruiden halen voor zichzelf of anderen. Alles moest in het geheim gebeuren, want verboden was het zeker!

De twee mannen waren verdiept in hun eigen gedachten. Het was stil in de kas. Je hoorde het gonzen van een hommel die per ongeluk binnen was gekomen en die er nu uit wilde, en steeds tegen de ruiten stootte.

De nieuwe grootvader stond op, nam een bloempot en een stukje bordpapier en ving handig het gonzende dier, door eerst het potje tegen de ruit over de hommel te zetten en vervolgens het stukje papier tussen de ruit en het potje te schuiven. Voordat de brommer er erg in had dat hij gevangen zat kreeg hij de vrijheid terug en vloog weg in de stralende meidag.

"Ik kom gauw naar mijn kleinzoon kijken," beloofde Grootvader bij het weggaan van zijn zoon. "Groet Klaartje hartelijk van mij. Wacht. Neem dit voor haar mee." Hij sneed een mooie tros geurende bloemen van de wasbloem af.

"En laat ze je niet bebrommen. Je hebt de lui uit het groene huisje gered, ik kom er graag."

Doornat bracht Baas Vreiberg de kleine drenkeling aan land.

Baas Vreiberg fietste langs een binnenwegje terug. Hij hield de wasbloem zorgvuldig, in een zacht stuk papier gewikkeld, in de hand. Het was laat gewor-

den. De zon daalde snel. Er kwam een bijzonder licht over de mei-wereld vallen. Op kostelijke wijze wilde de dag eindigen.

Met een vreemd, ongekend gevoel werd hij naar zijn huis getrokken. Hij wist er zijn vrouw en zijn jongen. Hij trapte flink en vergat zijn verfomfaaide kleren.

Zijn Klaartje bebromde hem in het geheel niet. Zij had de wasbloem in de hand, keek ernaar en zei: "Wat heerlijk, nu zijn er twee gelukkige moeders. Misschien worden onze jongens wel vriendjes. Hoe oud zei je dat hij was? Vier jaar, dat zou best gaan."

Hoofdstuk 2. Zwerven op het Buiten

Het zou zeker best gaan.

Zij kwamen toch op dezelfde school, al was het niet in dezelfde klas.

Jan was immers vier jaren ouder.

Het eerst zagen ze elkaar bij Grootvader.

Daar wandelden de twee kleine kereltjes door het pad tussen de voetranden in de kas.

Grootvader moest oppassen dat zij zich niet te ver over het waterreservoir bogen om zich in de "spiegel" te zien.

In de stille schemer onder de gemetselde boog weerspiegelde het water bijzonder duidelijk en vormde een gevaarlijke verlokking.

Zij moesten vreselijk lachen, toen ze daar met z'n drieën in dat water keken.

Grootvader trok de wenkbrauwen hoog op en zag er verre van gewoon uit.

Toen was het ijs gebroken en vonden zij dat vader, de tuinbaas, en vader, de boomkweker, wel wat langer op bezoek hadden kunnen blijven.

Op de school ontmoetten zij elkaar weer, zij waren direct de beste maatjes. Hun weg naar huis ging ook een groot gedeelte dezelfde kant uit.

Het waren anders twee geheel verschillende jongens.

Jan was een echte kweker. Het zat er vroeg in.

In zijn tuintje kweekte hij "bomen" net als zijn vader.

De eik stond naast de beuk. Hij had ze beide gezaaid, evenals de paardenkastanje. Verder bedelde hij "stekjes" als de boomkwekers daarmee bezig waren. Hij haalde zelfs ligusterstek bij naburige kwekerijen en zette dat met een wijs gezicht in de grond, zoals hij dit de knecht had zien doen. Als Frank dan kwam moest hij alles zien. Maar dit jongmens had meer oog voor vogels, vlinders, torren en bloemen.

Hij bedelde geen stekken bij elkaar maar jampotjes. Daar verzamelde hij

rupsen in, deed er zorgvuldig wat over heen, dat ze er niet uit konden en toch lucht hadden. Hij zorgde steeds voor nieuw voer, bladeren en grassen.

Ze stonden allemaal in zijn kamertje. Zijn moeder was er maar matig over te spreken. Vooral als er een nachtvlinder uitkwam en Frank niet naar bed te krijgen was.

De vlinders werden weer vrij gelaten.

"Een mooie boel," bromde Frank's vader. "Moet ik zeker later de rupsen weer vangen, die uit de eieren zijn gekomen, die jÓuw vlinders op mijn planten hebben gelegd."

"Ik zal u wel helpen," beloofde Frank.

Het was altijd een groot feest als Jan mocht komen spelen.

Zijn vader bracht hem op de fiets. Hij bleef dan de hele vakantiedag.

Josien, het jongste dochtertje van het landhuis, was dan ook van de partij. Baas Vreiberg had een zwak voor Jan, hij had hem toch uit het water gehaald en het leven gered!

De vriendschap was wederkerig!

Het grote Buiten was een zalig oord om te spelen.

Het witte fluitenkruid bloeide in het bos en was hoger dan de kinderen.

De schermen² leken wat op het kanten kraagje van haar moeder, vond Josien.

Er hing een zoete geur. In het bos waren de bloemen slechts op sommige plekken die door de zon verlicht waren. Bij het hek stonden ze echter allemaal in de zon en wiegelden in de wind, terwijl ze dit in het bos niet deden.

Wat sloeg de vink, men hoorde hem onophoudelijk.

De koekoeksbloemen waren ook hoog opgeschoten en de witte dovenetel bloeide rijk, evenals het look-zonder-look.

Het was erg leuk op het wegje tussen al die bloemen te lopen.

Ineens hoorden ze een luid geklapwiek, het kwam van de sloot vandaan. Voorzichtig kwamen ze nader.

"O!" zei Josien zachtjes. "Ze vechten, vreselijk!" Daar zaten twee meerkoe-tjes elkaar in de haren, of liever in de poten. Halverwege uit het water opgericht, de vleugels in de lucht slaande, het achterlijf in het water, de halzen achterover gehouden, sloegen ze verwoed de lange poten tegen elkaar.

De een probeerde de ander tegen de rietstengels aan te duwen, om een beter houvast te hebben. Onverhoeds, onder het slaken van een vinnige kreet werd er een houw met de snavel gegeven.

² Een bloeiwijze waarbij alle bloemstelen uit één punt ontspringen.

Het waren twee mannetjes, die vochten. Het arme wijfje zwom zonder ophouden zenuwachtig om hen heen, zich om en om draaiend, onderwijl het ene angstgeluidje na het andere slakend.

De vechters stoorden zich er niets aan.

"O, o, jaag ze toch weg! O, o, ze pikken elkaar dood." Het huilen stond Josien nader dan het lachen.

Jan nam een stok en sloeg plets op het water. De meerkoetjes schrokken. De indringer ging aan de haal, hij klauterde aan de overkant aan wal en liep op lange poten weg.

Het paartje zwom wat verder weg tussen het riet. Het mannetje streek zijn veren. Vrouwtje Koet voelde zich ook niet netjes en volgde zijn voorbeeld.

Hè, hè, dat was weer achter de rug.

"Als die lelijkerd maar niet terugkomt." Josien was er nog niet over uit.

"Wat vochten ze. Ze hadden het nog een hele poos uit kunnen houden. Wie zou het gewonnen hebben als ze door waren gegaan? Ik denk het mannetje van het vrouwtje, dat was zo boos. Het hakte ook met de snavel!"

"Ik denk de indringer."

"Nou gaan jullie er zeker om vechten. Hè, wat heb ik een dorst," klaagde Josien.

"Laten we dan naar de moestuin gaan. We krijgen wel wat van vader, al is er nog niet veel."

Op weg erheen werd de dorst vergeten.

Toen ze onder de hoge bomen vandaan het oude, witte tuinhuis naderden, blaatte daar een nog maar pas geboren lammetje.

Ze bleven alledrie stokstijf staan om het diertje niet te laten schrikken.

Het lammetje stond op hoge pootjes op het stoepje tussen de pilaren. Het had een mager staartje, de oortjes nog kaal, en een lief klein snoetje, maar nog zonder wol. Het moederschaap wat verderop riep: "Mè, mè, mè." Het lammetje zei wat terug en holde naar haar toe.

"Och, zo'n schatje, kon ik het maar in mijn armen hebben."

"Niks daarvan," zei Frank. "Het is te klein. Het is een latertje, al de andere zijn al zo groot."

"Laat ons hier verstoppertje spelen."

Het oude, witte tuinhuis, met het rieten dak, de zeven ronde pilaren, vier aan de voorkant en drie aan één zijde, had zo een leuke overdekte gang om het eigenlijke huisje. De deur stond open. De kapotte ruiten bewezen wel dat het nergens anders voor werd gebruikt dan voor het opbergen van een en ander. Er stond een oude slee in.

"Die kunnen wij van de winter eens gebruiken, een beetje opknappen, klaar is Kees." Maar zover was het nog lang niet.

Het krekeltje zat op de steen en maakte zijn krekelgeluidje. Frank had hem al gauw in de gaten.

"Gaan jullie mee ijs halen?"

"Hè, ja." Dat was nog eens een verzetje.

Zij moesten een heel eind teruglopen om bij de "ijsberg" te komen.

Het was een hoge heuvel met een kelder in zijn binnenste. Als 's winters de vijver toegevroren lag, werden de beste stukken uitgehakt, daarheen gebracht en voor de zomer bewaard.

Het was er vreselijk koud. De berg lag tussen de zware bomen. Zon kwam er nooit.

Zij zochten een goed stuk uit, sloten de deur flink af en gisten ernaar waarvoor het ijs gebruikt zou worden.

"Natuurlijk in de keuken, in de ijskast," zei Josien. "Om het vlees goed te houden."

"O," zeiden de jongens. Zij konden daar niet over meepraten.

"Laat ons nu naar de zwanen gaan."

"Oppassen, hoor," waarschuwde Baas Vreiberg, die weer naar zijn werk ging.

"Zouden ze er wel zijn?"

Ze waren er. Niet ver van elkaar, dreven ze op de vijver heen en weer, al in het rond draaiend, de halzen tegelijk diep in het water stekend om ze even later weer netjes gebogen omhoog te houden!

Een school kleine, oranje visjes kwam aangezwommen; de voorste wees de weg, de andere waren in een driehoekvorm erachter. Zij gingen de kant uit naar de zwanen.

De mannetjeszwaan had de mooie vleugels wat omhoog gezet en ging met een vaartje vooruit, het vrouwtje volgde rustig, zonder opgehouden vleugels. Toen kwam de gans met de fijn gestreepte zijkant en de geringde hals, er ook nog bij op zijn lange, gele poten. Het was zo een gezellig troepje bij elkaar, dat heel wat kruimels van het drietal verorberde.

De zwanen gingen naar de kant toe, verderop. De een ging aan land, zich mooi maken, de ander deed het maar in het water zelf. Als witte bootjes kwamen wel tien veertjes er omheen drijven.

Zij volgde even later toch het voorbeeld van de ander, trachtte het tenminste. De borst tegen de harde kant aan drukkend, probeerde ze, en probeerde het nog eens, zichzelf houvast te geven en toen, floep, met de brede wieken wijd uitslaande, bereikte zij het malse gras.

De schoonmaakpartij was nog niet afgelopen, de snavel werd heftig tussen de veren heen en weer bewogen; eindelijk was ze dan toch ook klaar?

"Kijk, ze gaan samen spelen, leuk."

Maar nauwelijks had Jan dit gezegd of de mooi opgepoetste grote zwaan kwam blazend hun kant uit.

Wat ze schrokken!

Fluks van de vijver vandaan, holden ze, in een adem door, naar de moestuin om een vrucht te bemachtigen.

Daar was Jan's vader al om een eind aan het feest te maken. Eerst kregen ze toch elk wat aardbeien uit de bak en luisterden ze naar de verhalen van de kweker.

"Vroeger gingen ze hun bomen verkopen op de vélôcipède. Je weet wel, die eerste fiets, met het kleine achterwiel en het brede voorwiel. Ook een gezicht! Je zat zowaar 1,75 meter van de grond. Als ze in de Betuwe op de hoge dijken reden, vingen ze aardig wat wind. Ze moesten wel meester zijn van de edele fietskunst, anders woeien ze zo van de hellingen af, ploegden hun wielen door de cichorei bloemen, en kwamen ze in de boomgaarden terecht!

Ze moesten veel geduld hebben ook. Als er een bij de notaris van een dorp kwam en hij belde aan, nu, dan had de notaris geen tijd. Hij moest na het eten maar komen. De vélôcipède werd tegen de kant gelegd, het ene uur na het andere verstreek. En dan eindelijk was meneer klaar en kon de ronde door de tuin begonnen worden, de tuinbaas moest ook mee.

Gekeken werd wat dood was of waar plaats was voor wat nieuws. Het orderboekje kwam voor de dag en werd gelukkig gevuld.

Het ging toen anders dan nu. Ieder had zijn eigen klanten en de kwekers wachtten zich er wel voor op elkaars terrein te komen. Al die prijscouranten van nu kwamen ook niet binnen. Het waren meer prijslijsten, zonder die prachtfoto's van bloemen van tegenwoordig.

Nou, en dan fietste je maar weer op je vélôcipède terug.

Het vervoer van de planten ging met paard en wagen, dat nam veel tijd.

Zij waren knap in het kweken, maar ze hadden rare ideeën.

Je kent die *Aralia* wel. Nou daar is immers een goudbonte van, en raad nu eens hoe ze dachten dat die zo geworden was. Van die kweker was een zuster gestorven aan typhus. Het bed en de dekens had hij in de kwekerij in de grond gestopt, want desinfecteren deden ze toen niet. Op die hoek van de kweek kwam de goudbonte *Dimorphanthus* tussen al de groene. En dat kwam nu door dat typhusbed en de besmette dekens!

Ik vraag je nou, zulke stommerikken!

Ja, Jan, het zal je niet glad zitten om kweker te worden. Je moet een vestigingsbewijs kunnen krijgen later. Het gaat zo maar niet.

Er zijn avondcursussen, maar daar heb je nog de tijd voor, 16 moet je daarvoor zijn. Twee winters lang vier of vijf avonden, dan krijg je een diploma. Daarmee kun je andere cursussen volgen in fruitteelt, bloemschikken, bemestingsleer en zo van alles en nog wat.

Maar misschien stuur ik je naar de tuinbouwschool te Boskoop of naar Frederiksoord, we zullen nog wel zien."

Jan keek vreemd op. Hij kon het bij zijn vader wel leren, vond hij, die verstond het vak toch.

"Het was vervelend met die leerlingen op de kwekerijen. Iedere jongen, die niet goed leren kon, moest de kwekerij maar in, daarvoor deugde hij nog wel. Het was me een zootje soms. Werken wilden ze niet, de goeden niet te na gesproken, ze voerden maar kattelwaad uit.

Er was een jonge kweker, die bij zijn vader werkte in de kwekerij, hij was met de jongens opgescheept. Eens kwam een troepje op hem af, een tak in de hand.

"Kijk eens, wat is dit?" zei er een zoetsappig. Maar de jonge baas, niet van gisteren, zag door de schaduw van een jongen die achter hem stond dat deze viezigheid in zijn zak wou stoppen. Met een vlugge beweging sloeg hij de jongen tegen de vlakke. Hij schrok er zelf van, hij was zo sterk. De jongen bleef liggen.

Hij was alleen bewusteloos en gelukkig niet dood, zoals de zoon van de kweker eerst vreesde. Van dat ogenblik af namen ze hem niet meer in 't ootje.

En dan had je van die stumperds met veel geld, die begonnen een kweek en brasten er alles door, vreselijk gewoon. De familie kreeg er in het laatst genoeg van, kocht hem uit en stuurde hem met een overschotje geld naar Amerika, met de boodschap dat hij maar zien moest hoe hij verder door het leven kwam. Zo'n kerel verongelukte dan daar, soms ook niet."

Frank had aandachtig geluisterd, maar het had hem toch niet weerhouden naar de twee padden te kijken, die in hun buurt kropen, of dan weer hele tijden stil bleven zitten, op jacht naar een vlieg, waar zij zin in hadden.

De gele streep over de gehele lengte van de rug versierde zo'n pad.

Hij vond padden veel leuker dan kikkers. Deze twee woonden onder de steen van de bak.

"Kom, vooruit Jan, Het wordt onze tijd."

"Wil je een paar aardbeien mee voor je moeder?"

"Hè, ja, die hebben wij nog niet. Maar heb jij wel keukenkruiden genoeg? De maggiplant?"

"Nee."

"Nou, ik zal er je een bezorgen. Het wordt een reuze plant. Je neemt een blad en kookt die in de soep en je hebt de maggismaak. Goedkoper kan het niet!"

"Graag, hoor."

De ene dienst was de andere waard. Gulheid was het kenmerk van allen, die kweekten. Alleen met nieuwigheden was niemand scheutig. Daar hing ook wel eens je bestaan vanaf.

Josien en Frank waren later op de avond op het bospad en hielden zich wat schuil onder de oude berk, die het pad door zijn wortels oneffen maakte. Zij keken niet naar de boom, wat anders iedereen deed die hier langskwam. Het was dan ook een prachtboom, met een wat scheve stam, zwaar geschorst en wijd vertakt. Zij kenden de berk van haver tot gort. Als ze een afspraak maakten om in het bos te gaan spelen, dan heette het:

"Waar?"

"Bij de berk."

Ze waren dus bij de berk en keken daar niet naar, zij keken naar de konijntjes in de wei. Het was hun spelletje het laatste stuk van de weg op de tenen te gaan en dan doodstil bij de berkenstam te gaan staan.

Een kwade blik van Frank trof Josien als ze het hart had een gillette te slaken als "Wat zijn er veel!"

Het hele spel was dan bedorven. Ze moesten juist oppassen dat geen enkel konijntje in de grote wei hen bemerkte.

De grote wei lag veel lager dan de bosrand, waarover het berkepad ging.

De konijntjes, die in de hoge wal woonden, kwamen zo, nog voor zonsondergang, dolblij dat zij het holletje mochten verlaten, de wei opgesprongen. Heel voorzichtig, eerst vlakbij huis, maar dan hoe langer hoe verder waagden zij zich, tot wel in het midden, waar zij zich heerlijk vrij voelden. Toch bleven zij waakzaam en reageerden op ieder geluid dat maar enigszins verdacht leek.

Zwijgend stonden Josien en Frank te tellen hoeveel konijntjes er waren. Frank had er altijd meer dan het hupse meisje, dat weleens haar tel kwijt raakte, omdat ze er een zo bijzonder schattig vond.

"Vijftien," kwam Frank nog zachter dan fluisterend.

"Och, tien maar, waar?"

Josien had weer roet in het eten gedaan. Het dichtstbijzijnde konijntje was onmiddellijk opgehouden met het eten van het kostelijk gras en nog eer er een seconde verlopen was, zat het meneertje weer goed en wel in zijn holletje.

"Mispunt," kwam Frank.

Josien keek schuldig. De andere konijntjes hadden gelukkig nog niets gemerkt en knabbelden, knabbelden, knabbelden.

De kievieten holden tussen hen door. Het waren net speelgoedbeesten, die opgedraaid worden, een eindje vooruit komen en weer pal stilstaan als het mechaniek af gelopen is.

De kievieten schoven met een vaartje telkens vooruit, luisterden roerloos naar iets boven en iets beneden hen. Want er moest toch een reden zijn voor dat stille staan. Dat onrustig gedoe verstoorde de konijntjes helemaal niet en evenmin de telkens geslaakte kreet, kiewiet, kiewiet, noch het slaan met de vlerken.

Frank en Josien zagen dan hoe donker de vleugels waren en hoe het wit opviel.

De konijntjes waren aan de kievieten gewend, evenals Frank en Josien aan de berkenboom.

De koeien, zowel in de verte als dichterbij, dachten ook dat er geen mensen in de buurt waren. Het leek of zij steeds op dezelfde plek bleven grazen. Ze verplaatsten zich echter wel.

De aandacht van de twee kinderen was op de minste beweging van de konijntjes gericht. Het was een op elkaar reageren.

De konijntjes wisten echter niets van het spelletje, dat vaak genoeg gespeeld werd, echter niet zo vaak dat ze er aan gewend raakten.

"Nu, vooruit."

Ze moesten het pad aflopen zonder dat één konijntje hen in de gaten kreeg. Terwijl ze gingen, keken ze stijf de kant van de wei uit of er ook wat gebeurde.

"Foei, natuurlijk jij weer."

Verschrikt stond Josien stokstijf. Haar voet had een tak op de grond geraakt, en die had nu gekraakt! Het was niet luid geweest, maar een konijn midden op de wei zat toch rechtop, de oren luisterden.

Doodse stilte overal. Het konijntje dook weer in het gras.

"Hè, gelukkig."

"Stommerik."

Het had te luid geklonken. In één wilde ren vloog al wat konijn heette, de wei over, van helemaal in het midden af naar de beschermende hopen in de boswal. Sommige namen grote sprongen, andere gingen al hobbelend.

Er waren er ook, die zelf niets gehoord hadden, maar alleen aangestoken werden door de angst van de andere. Zij hielden halverwege op, gunden zich de